

Ας αφήσουμε το σύστημα να καταρρεύσει!

Η Αμερικανίδα διανοούμενη Σάσκια Σάσεν δηλώνει ότι από την κρίση πρέπει να διδαχθούμε

της ΜΑΡΤΑΡΙΤΖ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Από την πρώτη αναφορά στο Πλανητικό Χωριό του Μάρσαλ ΜακΛούαν μέχρι σήμερα, ο σύγχρονος άνθρωπος συνειδητοποιεί ότι ζει σε ένα περιβάλλον ρευστό και μεταλλασσόμενο, απρόβλεπτο και πλοίο σε ερεθίσματα. Η Σάσκια Σάσεν, ολλανδικής καταγωγής Αμερικανίδα, καθηγήτρια στο London School of Economics και στο Columbia University, έχει συγγράψει πολλά βιβλία με θέμα την παγκοσμιοποίηση, εστιάζοντας στις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές της διαστάσεις, καθώς και στη μετανάστευση ως φορέα πολιτικών αλλαγών. Η εξημερήνια

ακαδημαϊκός επινόησε τον όρο Global City, με το ομώνυμο βιβλίο της το 2001. Στα ελληνικά κυκλοφορεί το βιβλίο της «Χωρίς έλεγχο: Η εθνική κυριαρχία, η μετανάστευση και η ιδιότητα του πολίτη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης» (εκδ. Μεταίχμιο).

Στις 27 και 28 Φεβρουαρίου θα βρίσκεται στην Ελλάδα για να μιλήσει στο συμπόσιο «Η Ευρώπη Σήμερα. Μετανάστευση» που διοργανώνει το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης σε συνεργασία με το Ίδρυμα Heinrich-Böll Foundation Brand και την Artbox. Απαντά στις ερωτήσεις της «Κ» για την πρόσφατη οικονομική κρίση και τον ρόλο της πολιτικής.

«Η σιωπή και η παρατήρηση των διαφορετικών ρυθμών είναι το διαβατήριο της αλληλοκατανόησης», επισημαίνει η Σάσκια Σάσεν.

— Η οικογενειακή σας ιστορία είναι ιστορία διασποράς...
— Καταγομαι από παλιά ολλανδική οικογένεια. Οι Ολλανδοί έχουν παράδοση στη διασπορά. Μετά τον πόλεμο, οι γονείς μου μετακόμισαν στο Μπρούκλιν Αϊνς, όπου γεννήθηκα. Οι λόγοι ήταν οικονομικοί και πολιτικοί. Ο παππούς μου ήταν δήμαρχος μιας μικρής ολλανδικής πόλης και έκανε μια συμφωνία με τους Γερμανούς να μην τη βομβαρδίσουν. Δεν παρέδωσε ποτέ Εβραίους αλλά έπρεπε να φύγουμε από την χώρα. Μεγάλωσα στη Ρώμη και ύστερα σπούδασα στη Γαλλία. Δεν νομίζω ότι το πλοίο σε πολιτιστικά ερεθίσματα παρελθόν μου με ώθησε να καταστατώ με το θέμα της μετανάστευσης και της παγκοσμιοποίησης. Με βοήθησε όμως να καταλάβω πόσο διαφορετικά είναι η Δύση, πόσες ιδιαιτερότητες υπάρχουν ανάμεσα σε χώρες που μοιράζονται κοινές πνευματικές αξίες.

Παγκοσμιοποίηση
— Πολλές φορές έχετε ασκήσει έντονη κριτική στις ΗΠΑ. Αισθάνεστε την Αμερική, πατρίδα σας;
— Αν έγραφα ποτέ βιογραφία θα τις έδωνα τον τίτλο «Πάντα ξένη, πάντα στην πατρίδα μου». Βλέπετε, ζω στην Αμερική αλλά δεν νιώθω Αμερικανίδα. Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, είχα έρθει για πρώτη φορά στην Αθήνα. Ήμουν πολύ νέα, η οικογένειά μου έμενε στη Ρώμη και συνομιλούσαμε από τον Ιταλό φίλο μου. Η πόλη σας μου άρεσε τόσο που αποφάσισα να μείνω για πάντα. Χρησίστευε αλόκληρος αγώνας για να με μετακινήσουν. Τελικά τα κατάφερα.

— Ζούμε στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Αυτό βοηθάει τον σημερινό άνθρωπο να αναπτύξει την αλληλοκατανόηση;
— Δυστυχώς, επειδή έχει αναπτυχθεί ο παγκόσμιος τουρισμός, οι άνθρωποι νομίζουν ότι μπορούν να κατανοήσουν ο ένας τον άλλον, καθώς ταξιδεύουν συχνά. Όμως, η παγκοσμιοποίηση που βιώνουμε στις ημέρες μας είναι κυρίως καταναλωτική. Πάσχουμε από μια επικίνδυνη άγνοια, που μας κάνει να πιστεύουμε ότι έχουμε γνώση, ενώ στην ουσία δεν γνωρίζουμε τι συμβαίνει γύρω μας. Παράλληλα σχηματίζουμε λ.χ. μια ιδέα για μια χώρα από μια ταβίνα ή ένα τραγούδι και είχαμε απόλυτη συνείδηση ότι δεν ξέρουμε πώς είναι η ζωή εκεί. Τώρα, ενδεχομένως να κάνουμε ένα σύντομο τουριστικό ταξίδι και να γυρίσουμε σπίτι μας με την βεβαιότητα ότι καταλάβαμε τον τόπο και τους ανθρώπους. Στριμίζουμε τη δόξη γνώση στα όπλα μας ερεθίσματα που είναι συστηματικά, όμως ο πολιτισμός μιας χώρας —πέρα από τις τουριστικές απεικονίσεις— είναι ερμητικά κλειστός και θέλει τον χρόνο του για να σιωπήσει στον ταξιδιώτη.

— Εσείς, πώς καταφέρατε να διεισδύσετε στο «παιδί» μιας ξένης χώρας;
— Όταν ταξιδεύω, δεν πιγαίνω να δω τα αξιοθέατα. Κάθωμαι σε ένα καφέ, διαρπτικά αόρατα και σιωπηλά. Ποτέ δεν οπεύω να συστηθώ ή να πω τι κάνω στην ζωή μου. Μετά δύο - τρεις ώρες, κάποιος θα μου μιλάει κρυφά και αυτά που θα πούμε είναι συνήθως πολύ ουσιαστικά. Η σιωπή και η παρατήρηση των διαφο-

ρετικών ρυθμών είναι το διαβατήριο της αλληλοκατανόησης. Οι Αμερικανοί πάντα φωνασκούν —άκι με την χαρούμενη ευχία των Ιταλών— αλλά με την απάντηση να επιβάλλουν τον εαυτό τους.

Καινούργιο μόρφωμα
— Τα τελευταία είκοσι χρόνια μιλάμε για την παγκοσμιοποίηση χωρίς να είμαστε σε θέση να δώσουμε έναν ορισμό. Ποια είναι η αποψη σας;
— Το 1980, ταύτισα την παγκοσμιοποίηση με τις νέες τεχνολογίες, με τη «συμπύκνωση» του κόσμου επειδή αναπτύχθηκαν οι αερομεταφορές, με την ελεύθερη κυκλοφορία των ιδεών, με την πεποίθηση ότι ο κόσμος γινόταν κάτι ρευστό. Πάντα όμως αντιμετωπίζαμε αυτήν την προοπτική με σκεπτικισμό και από εκεί προέκυψε το βιβλίο μου «Global Cities». Εκεί, λοιπόν, είχα μια διαφορετική αντίληψη: όλα αυτά η φρενίλα οικονομική δραστηριότητα σε παγκόσμιο επίπεδο αγγίζει και διαμορφώνει την επιχειρηματική κουλτούρα σε κάθε πόλη, κάνοντας ένα καινούργιο μόρφωμα. Αντί να δώσω έμφαση στην ομογενοποίηση, ήθελα να δω τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους αντιδρούσαν οι πόλεις στα μέτρα και τα σταθιά που έρχονταν απ έξω. Με αυτόν τον τρόπο, έμπισα ξανά στο πλόινο και ο ανθρώ-

«Ουδέποτε οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί ενδιαφέρθηκαν να βοηθήσουν τους οικονομικά ασθενέστερους να αποκτήσουν σπίτι».

πινος παράγοντας. Αν ο κόσμος έχει σημασία στην παγκοσμιοποιημένη εποχή —και που λείπει από πολλές αναλύσεις και μελέτες— τότε και οι πολίτες (ειδικά αυτοί που δεν ανήκουν στην ελίτ) μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο, να αντιδράσουν, να μη νιώθουν παρατηρητές στο φαινόμενο που λέγεται παγκοσμιοποίηση. Οι μετανάστες λ.χ. σήμερα έχουν τη δυνατότητα να γράψουν την παγκόσμια ιστορία, είναι φορείς πολιτικών αλλαγών και εξουσιάζουν με τους αγώνες τους νέους χώρες ανθρώπινων δικαιωμάτων.

— Στο τελευταίο βιβλίο σας αναφέρεστε στον ρόλο του εθνικού κράτους και πώς κάνει τον ρόλο που παραδοσιακά είχε από τον 19ο αιώνα.
— Στο τελευταίο βιβλίο μου «Texts From Medieval to Global Assemblages» (Princeton University Press, 2006) εστιάζω πάλι στο ίδιο το κράτος —ειδικά σε προηγμένα κράτη της Δύσης— διδάσκω ότι στην την περίοδο των διεθνοποιήσεων. Σε αντίθεση με τις πολυεθνικές εταιρείες που είχαν αυτή την κουλτούρα, τα εθνικά κράτη πρέπει σήμερα να προσαρμοστούν σε μια σειρά από παγκόσμιες προκλήσεις (κόλιμα, ανθρωπίνια δικαιώματα, πολεμικές συγχροσεις) αλλάζοντας την νομοθεσία τους, συνεργαζόμενα μεταξύ τους κ.ά. Δεν συμφωνώ με εκείνους που πιστεύουν ότι η λύση είναι ένα και πο-

νοδικό παγκόσμιο κράτος. Νομίζω ότι είναι συνταγή καταπίεσης.
— Πώς σας φάνηκε η παρέμβαση κρατών για να διασώσουν οι τρέπες και οι εταιρείες που ήταν σε κίνδυνο λόγω της κρίσης;
— Πολλοί κάνουν μια παρενόηση. Επειδή βλέπουν το κράτος ως ενεργό παράγοντα, νομίζουν ότι ζούμε την αναγέννησή του. Δεν ισχύει απαραίτητα κάτι τέτοιο. Μπορεί κυβερνήσεις της Ευρώπης και των ΗΠΑ να έδωσαν χρήματα για να βγούμε από την ύφεση, όμως το σχέδιο δράσης τους δεν ήταν σε εθνικό επίπεδο. Δεν προσπάθησαν να σώσουν τον πολίτη που δεν έχει λεφτά να πληρώσει το στεγαστικό του δάνειο αλλά έδωσαν ρευστό στην παγκόσμια οικονομική κοινότητα. Δεν ήμουν ποτέ υπέρ της διάσωσης του παρόντος οικονομικού συστήματος. Νομίζω ότι έπρεπε να το αφήσουμε να καταρρεύσει τελείως αντί να κάνουμε τονιατικές εννεσεις. Οποιοδήποτε, το κόστος θα ήταν τεράστιο αλλά θα είχαμε καλύτερες σε ένα τραπέζιο σύστημα που πράγματι διαχειρίζεται υπάρχουν κράτη και άλλο να προσπαθεί να ξελασπώσει ένα σύστημα που στυλιζείται σε οικονομικές συναλλαγές αλλά πραγματικές απώλειες.

— Πώς είναι η γνώμη σας για το οκάνδαλο των subprimes, τα στεγαστικά δάνεια που δόθηκαν με φτωχά πιστωτικά κριτήρια;
— Ουδέποτε οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί ενδιαφέρθηκαν να βοηθήσουν τους οικονομικά ασθενέστερους να αποκτήσουν σπίτι. Αντιθέτως, ήθελαν να βάλουν στο χέρι τις

οικονομίες τους, για να τις επενδύσουν. Σήμερα, αυτοί οι άνθρωποι δεν έχουν ούτε καταθέσεις ούτε σπίτι. Δεν θα πω ότι ήταν οργανωμένο σχέδιο, ήταν όμως αναμενόμενο, αν σκεφτεί κανείς πώς δρα αυτό το οικονομικό σύστημα. Νομίζω ότι φτάσαμε σε αυτό το σημείο έπειτα από μια σειρά μικρότερης κλίμακας προειδοποιήσεις που μαρτυρούσαν όμως την αδύναμη διάθεση της αγοράς. Πάνω έρχεται ο κλυδωνισμός, εξαίρεται χησεί ένα είδος αποδημοκρατικοποιήσεων, είχαμε απεικονίσει ως πολίτες πολλά δικαιώματα.

Πολιτική οικονομία
— Εισαίτε απαισιόδοξη για το μέλλον;
— Η κρίση δεν με καταθλίβει. Αν την εστιάζουμε σε προσωπικό επίπεδο, λ.χ. για κάποιον συνταξιούχο που έχει χάσει όλα του τα λεφτά, ναι, είναι ένα δράμα. Όμως, το μάθημα που παίρνω πρέπει να το δώσουμε σε καταπολέμηση: τότε μόνο θα συλλογήσουμε τις συστημικές συνθήκες που μας οδηγούν εκεί και θα μπορούσαμε να τις διορθώσουμε. Πρέπει να επιστρέψουμε στην πολιτική οικονομία, να απουσιάζουμε δηλαδή την οικονομία από τις χρηματοοικονομικές τεχνικές. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα γιατί είναι λάθος να βάζουμε σε όλες τις χώρες έναν κοινό παρονομαστή ύφεσης. Στο Σάο Πάολο της Βραζιλίας, οι άνθρωποι δεν κάνουν τα σπίτια τους από την κρίση, διότι δεν εμπιστεύονται τις τρέπες και τα αγοράζαν με ρευστό. Και στην Αθήνα, ο απόκοπος της κρίσης μπορεί να είναι πιο ασθενικός.